

**CL. V. Ioannis Wamesii, I. C. Celeberrimi, In Academia
Lovaniensi Antecessoris Primarii, Responsorum Sive
Consiliorum De Iure Pontificio Tomus ...**

Wamesius, Johannes

[S.l.], 1643

De sponsalibus & matrim. Consilium DXXVIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98716](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98716)

rimonium transierunt, c. Veniens De spons. & matrim. eoque sine sponsalia postea, interposito Sacerdote, contracta sunt; ut pro more regionis jam contractum, consummatumque matrimonium in Ecclesia solemnizaretur.

De sponsalibus & matrim.

S V M M A R I V M.

Matrimonium ex sponsalibus & copula ante Concilium Tridentinum.

1. Claudefinitus in matrimonio triplex.
2. Matrimonia clandestina odiosa.
3. Liberi ex illicito matrimonio clandestine contracto nati legitimi non sunt.
4. Liberi naturales non legitimantur per subsequens clandestinum matrimonium.
5. Dotis lucrum non consequitur maritus ex clandestino matrimonio.
6. 8. Presumptio est pro matrimonio publice contracto, non pro clandestino.
7. Matrimonialis causa gravis est & criminali comparatur.
9. Indicandum in dubio pro Reo.
10. 13. Intellectus c. Per tuas De condit. apposit.
11. Confessio dividi non debet.
12. Parentu consensu naturaliter requiritur in nuptiis.
14. 19. Copula carnalis quomodo probetur vel quando presumatur.
15. Copula carnalis quando faciat presumi matrimonium.
16. Sponsalia multis modis dissolvuntur.
17. Copula non inducit matrimonium post dissoluta sponsalia.
18. Sponsalia sub parentum consensu contracta dissolvuntur ex dissensu parentum.
20. Testis ob singularitatem repelli potest per eum, à quo productus fuit.
21. Testi unico Index fidem adhibere non potest.
22. Iuramentum non deferendum in matrimoniali causa.
23. Procreationes non probant matrimonium.

CONSILIUM DXXXVIII.

IN matrimoniali causa, quæ nunc ex provocatione à sententia Domini Officialis Daventriensis coram Venerabili Domino Decano S. Cuniberti Colonienfis introducta est inter Ioannam filiam Ioannis I. Aëtricem Appellatam, ac Hermannum E. Reum Appellantem; quoniam nobis victoria cause ad partes Rei seu Appellantis inclinata videtur, pauca quedam velut admonitionis loco præmittimus.

Principio itaque hoc ex actis liquidissime constat, matrimonium hoc, quod Aëtrix contractum proponit, Reo negante, seu potius id, quod inter Aëtricem & Reum in domo matris Aëtrici actum proponitur, clandestinum fuisse, triplici genere clandestinitatis, Gloss. V. clandestina in c. Cum exhibitio De clandest. despons. Primo, quod huiusmodi actus, si verè intercessit, factus esset sine testibus, c. Quod nobis eod. tit. quod Aëtrix aperte fatetur, Bart. in l. 2. c. De his qui ex publ. ration. mut. pec. accep. lib. 10. Secundo, quod sit factus sine solemnitate, & non præmissis denuntiationibus seu banis, quæ ius ipsum omnino præmitti & observari vult: quibus non observatis matrimonium semper censetur clandestinum, etiam si coram duobus testibus contractum fuerit, Bart. in l. Non intelligi-

tur §. tacite De iure fisci, & in l. Fraudem in princ. De his que in fraud. cred. Paulus Paris. cons. 57. Stante priorè nu. 10. vol. 4. Tertiò, quod contractum dicatur non in facie Ecclesiæ, nec in domo Rei, seu parentum ipsius; sed extraneam occulte, & ne adhibita quidem matre Aëtrici, l. ult. De ritu nupt. Bart. in d. l. 2. quam tamen has nuptias affectasse, & in domo tunc fuisse constat: idque parentibus ac consanguineis Rei, aliisque, quorum interesse poterat, absentibus & ignorantibus, Decus in l. Quo tutela §. clam De reg. iur. cum publice, & in facie Ecclesiæ his adhibitis communiter fiat & fieri debeat, d. c. Cum exhibitio.

Iam verò constat & receptissimum est, matrimonia clandestina canonicis, in d. etiam legibus, d. l. fin. De ritu nupt. l. Nuper c. De nupt. lib. odio esse, & pro adulteriis, stupris, & contuberniis reputari, c. 1. & 2. De clandest. despons. Hostien. in Summa de clandest. despons. Socinus consil. 17. Supradicta causa nu. §. vol. 1. Curtius Junior consil. 64. & ob id non mereri eos favores, qui veris legitimis, ac solemnibus matrimoniis attributi sunt. * Nam, & inter alia ita se res habet, ut liberi nati ex eorum conjunctione, qui palam ac bonâ fide in gradu illicito ac prohibito nuptias contraxerunt, nascantur legitimi, l. Qui in provincia §. Divus Verus nupt. d. l. fin. & ibi Gloss. l. Qui contra c. De incest. nupt. qui verò sic clandestinè contracto matrimonio nati sunt liberi, non erunt legitimi, etiam si uterque vel alter contrahentium impedimentum ignoret, d. c. Cum exhibitio §. si quis * Rursus publice ac palam, c. Fata Qui filii sunt legit. & secundum leges, d. l. Nuper, interpositis instrumentis dotibus contracto matrimonio cum concubina, liberi antea ex ea nati legitimantur: non legitimantur autem matrimonio inter eos clandestinè contracto; propter odium talis matrimonii, Ioan. Fab. in §. fin. Instit. de nupt. Hostien. in Summa Qui filii sunt legit. §. 2. & De clandest. despons. §. fin. vers. secus patet, Socin. nepos consil. 31. Themate prædicto nu. 45. vol. 2.

Simili ratione maritus non consequitur lucrum dotis, quod fortè ex statuto deberet, si clandestinè uxorem duxerit, Hostien. loci sup. cit. August. Beronius quest. 107. * Unde fit, ut, quamvis pro matrimonio, publice ac palam contracto, Index ac præsumptio stare debeat, neque facile admitenda sint probationes, quæ ad dirimendum aut annullandum matrimonium ex quocumque impedimento obscure tendunt, cap. Licet ex quadam de testib. cap. fin. Qui matrim. accus. poss. nulla tamen in dubio & ambiguo debeat esse inclinatio vel Iudicis, vel præsumptionis pro matrimonio, quod dicitur clandestinè contractum verbis, & necdum copula est consummatum; præsertim ubi pars altera pertinaciter negat verba fidei dationis. Hoc enim casu (inquit Socinus nepos, consil. 88. Cita præsentem nu. 32. vol. 2. Hieron. Gratus cons. 2. in præsentem nu. 64. vol. 2.) debet de matrimonio liquicò & concludenter constare, & in dubia probatione iudicari contra matrimonium. Non enim minus inconveniens & durum est, nonnumquam perfectè conjunctos coniungi; cum coactiones & involuntaria nuptia semper officiles & tristes habeant exitus, c. Requiritur in fine, c. 2. Desponsal. quam solemniter & palam conjunctos ob quodcumque ob-

- obscure impedimentum separari, d. c. Licet ex quadam; cum clandestinitas ipsa faciat actum in fronte & ipso limine sonare in vitium ac peccatum, *Gratus d. conf. 2. nu. 47.* quod canonibus variis modis coercetur, late *Covar. in tract. de sponsal. & matrim. p. 2. c. 6. nu. 7. & sequent.* Ita ut quavis clandestinum matrimonium quoad Deum, perinde ut publicum, nexu vinculi teneat, *cap. 2. De clandest. desponsal. Decius consil. 163. In causa matrimoniali nu. 1.* evidenter tamen probari, & nullā præsumptionis prerogativā adjuvari debeat, *Socius nepos d. conf. 88. nu. 32. Decius consil. 133. Viso processu in fine: * potissimum cum omnium opinione causa matrimonialis, cum de matrimonio contrahendo præcipue agitur, gravis & ardua sit, quæ suo pondere causis criminalibus exaquare solet, Gloss. in c. Mulieri & ibi DD. De iur. iur. Decius d. conf. 133. nu. 2. & consil. 310. Visi diligenter; * ideoque nisi apertissimis probationibus allatis in illa obtineri non possit; & nisi in luce probationis, contrahi matrimonii præsumptio semper inclinare debeat, non esse contractum, Felin. in c. Illud De præsumpt. Paulus Paris. consil. 55. Attingam nu. 18. vol. 4. cum facta non præsumantur, l. in bello §. facta de cap. & possim. reversis; & ex consequenti quoque Iudicis motus stare debeat pro ea parte, pro qua stat Iuris præsumptio, *Gratus d. conf. 2. nu. 43.**
- 9 Quemadmodum generaliter in omni calu dubio Iudex judicare debet pro parte reas, *Bart. la. & alii in l. Inter stipulantes §. 1. de verb. oblig. præsertim quæ certat de damno vitando; ut in proposito Reus opibus potentior, capistrum & servitutem matrimonii cum Aëtrice tenuiore effugare laborat, Gratus d. conf. 2. nu. 34.*
- 10 His ita præmissis ad rem progredientes dicimus, speciem facti, quæ in hac lite observatur, similem in plerisque esse illi, quam Innocentii Papæ rescriptum decidit, in c. Per tuas de condit. appof. de illa, quæ proposito matrimonio præfenti, ac puro, eoque propter inopiam probationis deserto, ad præsumptum transit propter confessionem viri de fide matrimoniali data sub conditione, *Si parentes in matrimonium consentirent & de copula carnali subsequuta.* Nam ad illam collineasse, & respectum habuisse videntur. qui D. Officiali auctores fuerunt in prima instantia ferendæ sententiæ pro matrimonio. Caterum ex his, quæ ordine subiiciemus manifestum evadet hanc causam terminos dicti rescripti longè excedere. Hoc sanè commune cum illo habet, quod utrobique à mulieris parte propositum purum, absolutum, ac præsens matrimonium; sed tamen ad ejus allegationem sententiæ proferri nequit, erit ob defectum probationis; quia res sine testibus acta proponatur, & in hac causa Aëtrix sic eam allegationem concipiat, ac proponat, ut constet eo tempore, quo verba hujusmodi (quæ ad præsens matrimonium inducendum in genere sufficiunt) prolata sunt neminem fuisse præsentem & sic puri absolutique matrimonii probatione sese destitutam ipsam aperte profiteatur.
- 11 Commune quoque illud habet, quod ex confessione Rei de conditionali fidei datione, sub conditione, *Si parentibus utrimque placeret, & Pater Aëtrici illi dotem constitueret,* non possit puri absolutique matrimonii confessio constitui; non permixta scilicet

licet Aëtrici potestate secandi vel dividendi confessionem Rei; ne onus probationis de adjecta conditione contenti relinquatur, altera parte confessionis de data fide & arrā pro Aëtrice arrepta. Confessio enim sive illa sit judicialis, sive extrajudicialis, quoties est tantum de unico facto qualificato & conditionato, secari ac dividi, hoc est pro parte acceptari, & pro parte reprobari non potest; sed tota acceptanda est, quoties adjecta qualitas aut conditio juris præsumptionem contra se non habet. *Bart. in l. Aurelius §. idem quasit de lit. legata, Canonista in c. Cum venissent De instir. Lud. Ron. consil. 353. Quoad primum nu. 11.* uti est in propofita conditione. * Cum enim civilis & naturalis ratio suadeat ac postulet ut in contrahendis nuptiis parentum consensus requiratur & interveniat, §. 1. circa medium *Instir. De nupt.* præsumiturque quilibet se juri præsertim naturali conformare, l. *Quero §. inter locatorem D. Locati, Alciat. de præsumpt. reg. 3. c. 32.* hoc quoque proclive est credere, Reum atque etiam Aëtricem tentatas suas nuptias ac matrimonium à voluntate & consensu parentum si spendisse; lege id expressim permittente, c. *Super eo De condit. appof.* ut elegantibus rationibus super hoc articulo consultus respondit Ioannes Baptista Ferretus, *consil. 74. In causa de quo vol. 1.*

Sed hoc est diversum inter casum dicti rescripti, d. c. *Per tuas*, & speciem facti, quæ in hac lite versatur; quod in illo ex mariti confessione constabat de duobus; de conditionali scilicet fidei datione & præterea de carnali copula; idque non præsumptivè, sed plenissimè, & directò ex confessione viri, d. c. *Per tuas in verb. contracta sponsalia, & carnis copulam non negaret*: ut mirum non sit, inde constitui perfectum, absolutumque matrimonium, quasi conditione remissa per sequentem copulam de qua aperte ac liquidò per confessionem partis constet, c. *De illis, c. Super eo De condit. appof. c. Is qui sdem De sponsalib.* At verò in hac causa quamvis ex ingenua Hermannii confessione constet de conditionali fidei datione, & interposita arrā; non constat tamen de copula, quam Reus constanter & enixè cum obstestatione atque execratione quodammodo negavit: ita ut in disparitate terminorum idem jus constitui non possit.

Quamobrem in eo solo nunc hæret tota causa, num hæc sit præsumptum matrimonium ex præsumpta copula? Iuris constitutio certa est, cum constet de copula, vel ex confessione utriusque de quorum conjunctione agitur; vel testium depositionibus, qui corporum commistionem viderunt, d. c. *Per tuas & ibi Præpos. post princ. c. Debitum de bigam.* ita ut conatus sine effectu nihil prosit, c. *Is qui sdem, c. Adolescens de sponsal.* Sed cum de copula sic non constet, obscura ac dubia est juris definitio, num soli assertioni mulieris standum sit; quod existimavit Anton. de Butrio, in c. *Duo pueri De desponsal.* Sed verior certiorque est eorum opinio, nuda ejus assertioni credendum non esse, *Præpos. in d. c. Per tuas post princ. viro contradicente, Præpos. in d. c. Adolescens nu. 7. Ioan. Bapt. Ferretus consil. 51. In causa præfensi nu. 10.* nisi constet eos simul cohabitasse: ea enim præsumptio probabilem mulieris facit assertionem, *Covar. in 4. decretal. 2. part. c. 4. nu. 5.* ut & illa, quod nudus cum nuda, solus cum sola

sola jacuerit. Quod quidem postremum quamvis per Actricem obiciatur, allegato duplici concubitus probatum tamen non est: & si probatum esset, nihil relevaret. In quorum duorum articulorum resolutione consistit cardo totius hujus causæ.

Itaque ut à posteriore horum incipiamus, animumque D. Iudicis averfiozem à testimoniis, quibus Actrix usa est, faciamus: diximus nihil relevare, nec conditionem Actricis meliorem effici, si probatum esset, Actricem cum Reo solam, nudamque eidem lecto incubuisse. Nam, ut superius deductum est, constat hoc assertum matrimonium de futuro clandestinum esse, nullis solemnibus interpositis, nullis testibus adhibitis: ita ut eum favorem non mereatur, quem merentur aperta liquidaque & testibus adhibitis contracta sponsalia; quæ transire in matrimonium remissa conditione, à qua suspensa erant, favorable est; ideoque etiam facilius credi mulieri illam asserenti.

Deinde ut ex sequuta copula inducatur præsumptio matrimonii, hoc est puri ac præsentis consensus discussa & rejecta, seu resoluta conditione, necessarium esse tradit Præpositus, in d. c. *Adolescens n. 7.* & in d. c. *Per tuas in princ. Ferret. d. conf. 5. i. n. 11. & conf. 63.* In causa matrim. n. 10. quod de copula constet aperte & liquide; hoc est, ex confessione maris & feminae; quia scilicet mulier affirmet copulam, & vir idem confiteatur, aut non neget; vel eo negante testes id deponant: sic quod non sufficiat de ea constare præsumptivè, ex eo nimirum, quod aliquando soli in solitudine, aut nudus cum nuda deprehensi fuerint: præsumitur enim inde, non directo probatur copula, c. *Literis de præsumpt.* Alioqui sane si aliter constitueretur, adversus receptam Doctorum traditionem, in l. 1. c. *De doris promiss.* plurium singularium hic esset concursus; quia præsumeretur copula, & ex præsumpta copula matrimonium. Tertio, præsupposito, quod de copula quam Actrix allegat, constet etiam verè, non præsumptivè, adhuc nihilo meliore loco erit Actrix. Nam si quid est, in quo hujus copulae probatio constitui possit, esse deberet testimonium Gertrudis N. primæ testis pro parte Actricis productæ; quæ aperte ac sine circumlocutione deponit Reum nudum cum Actrice nuda, eidem lecto incubuisse. Iam verò si diligenter ad ejus testimonium; hoc quoque deprehendatur, quod in testem producta & examinata deponat, lapsum tunc fuisse annum cum dimidio, quo id contigisse dicit: ita ut retrorsum computando necesse sit id contigisse toto triennio post illud tempus, quo Actrix proponit inter eam & Reum actum esse de matrimonio; & Reus fatetur conditionalem fidei dationem intercessisse. Ex quibus illud inferimus, hanc allegatam copulam, etiam si verè probaretur, non habere vim expurgandæ adjectæ conditionis, ut inde dici possit contractum esse matrimonium. Nam longitudo temporis, medioque tempore minime continuata rei persecutio, non obscure indicant Actricem & Reum sponsalia deferuisse, ob non sequutum consensum parentum minimeque constitutam dotem, à quibus (ut Reus allegat, & Actrix cum purum præsentisque matrimonium non probet, acceptando indeque agendo constitetur) hoc eorum tentatum matrimonium suspensum fuit.

Sponsalia enim non semper iudicio Ecclesiæ 16 per declarationem Iudicis, sed multis modis etiam ipso jure & facto dissolvuntur, Gloss. in c. *De illis de sponsalib. Bald. in l. ult. c. De Episc. & cler. contraria scilicet voluntate, contrarioque animo dissensu. Quis autem credat, Reum & Actricem votum aut voluntatem contrahendi inter se matrimonii toto triennio retinuisse; præsertim cum Actrix nullos intermedios actus proponat, unde colligi possit propositi ac voluntatis continuatio? Sed ut ex sola temporis diuturnitate resolutionem ac defectum conditionis, (quam Reus ingenuè confessus est, & ad quam Actrix velit, nolit, cogitur promissionem Rei restringere) non constituamus, verè quoque defecit hæc conditio, idque toto ferè triennio ante hoc tempus, quo Actrix allegat se nudam cum nudo Reo fuisse: ob id scilicet, quod pater Actricis requisitus, ut his nuptiis consentiret, & dotem filia assignaret, contradixit ac consensum adhibere recusavit. Inde enim constat jam tunc conditionem verè defecisse, & conditionalem promissionem seu fidei dationem ipso jure resolutam fuisse, d. c. *Super eo & ibi Præposit. nihilgilli amplius superstrui, aut in ea fundari potuisse*: sic quod conditio ac status Actricis & Rei suam integritatē ex defectu conditionis receperit.*

Iam verò constat, & verissimum est, Doct. & præsertim Præposit. in d. c. *Per tuas, Covarruvias d. loco c. 3. m. 13.* quod copula carnalis eorum, inter quos conditionata sponsalia aliquando fuerint, quæ subsequuta est defectum conditionis, nihil conducit aut faciat ad conjugii vel matrimonii præsumptionem inducendam; deficientibus scilicet sponsalibus per expiratam (ut inquit Præpositus, in d. c. *Per tuas*) conditionem; ita ut copula per se sola stet, & ex ea sola nunquam inducatur matrimonium, l. *Nuptias de reg. iur.* Nam quæ ratione copula antecedens sponsalia non operatur matrimonium, c. *Veniens 2. in verb. Postquam & ibi Tanor. De sponsalib. Sacinus conf. 28. Circa primum quesitum vol. 1. Covar. d. loco p. 1. c. 4. n. 13.* eadem nec sequens post dissoluta sponsalia: sic quod mulier, quæ se vult iuvare ex copula, contractis conditionalibus sponsalibus, punctualiter (ut ait Præpositus, in d. c. *Per tuas*), probare debeat conditionem tempore copulae adhuc stetitisse, minimeque defecisse. Atque ita cum pater Actricis requisitus semel consensum suum denegaverit, & quidem longissimo tempore ante tempus allegatæ copulae; idque non Reus tantum, sed etiam Actrix benè sciverit, Præposit. in d. c. *Per tuas in verb. Octavo nota*: planè resoluta fuerunt sponsalia; & semel resoluta nisi novâ fidei datione, (quæ hic interposita non proponitur) redintegrari non poterunt; etiam si pater post primum dissensum semel declaratum, etiam ante copulam, veram vel præsumptam, postea mutata voluntate consentiret; quod tamen hic non evenit: cum ex depositione Iacobi H. per Reum producti constet, patrem Actricis etiam nuper contractis per Reum aliis novis sponsalibus cum filia V. contradicendo consensum suum non adhibuisse. * Est autem receptum, ut sponsalia à consensu parentum suspensa statim dissolvantur ex primo parentum dissensu; sic ut ex superveniente postea consensu seu nova stipulatione vel fidei datione non

non renouentur, muld minus confirmantur, *Præf. in d. c. Super eo vers. sed pone quod pater dissentit, Tirap. m. l. Boves §. hoc sermone De verbor. sig. nu. 132. quo loco etiam ex sententia Theologorum id confirmat: sermo enim in quacumque dispositione ad actum quicumque relatus de primo actu intelligitur, d. §. hoc sermone. Quod autem pater requisitus fuerit, & dissenserit ante hoc tempus, quod dicta Gertrudis deponit Reum eum nuda Aërice iacuisse, ita deducitur. Ex actis constat primò, quia id ipsum aperte allegat & allegando confitetur Aërix, dum ponit, se ex rogatu Rei rogasse cognatam suam Eram, ut patrem suum de consensu hoc interpellaret, eandemque id fecisse, sed retulisse responsum patris, quod Aërix ejus filia esset nimis juvenis; quibus verbis manifesta significatio dissensus continetur. Allegat id ipsum Reus, & soror Rei producta non per Reum, sed per Aëricem id satis quoque asserit. Et sanè suspexit planè est, quod eadem Eva producta, de eo nihil dicat: inde enim præsumendum est, eam contrarium responsum retulisse. Nam cum ex Aëricis allegatione constet, eam rogatam, & mandatum executam fuisse, præsumptio est eam contrarium responsum retulisse, quod relatura non fuisset, si ex voluntate Aëricis pater respondisset. Quia igitur in hac causa Aërix innotuit tantum conditionalis huic fidei dationi, & in probatione puri, absoluti, ac præsentis matrimonij planè deficit; consequens est, ut plenè etiam probatis his, ex quibus præsumptio sequitur copulæ constitui possit, nihil deterior sit Rei conditio: quia scilicet signa & indicia præsumptionis contigisse dicuntur post resoluta sponsalia ex defectu conditionis; hoc est ex contradictione patris Rei, ac longioris temporis lapsu; quo casu etiam ex naturaliter probata copulâ non possit constitui matrimonium. Quem articulum latus præfatus deduximus; ob id, quod in eo consistat præcipua ratio defensionis Rei, & illius velut sacra anchora: sic ut hinc abrumpi posset omnis ulterior causæ disquisitio.*

19 Ut tamen ex omni parte Venerabili Domino Iudici iustitia & æquitas defensionis Rei aperiatur, in posteriore quoque illum articulum superius propositum inquiremus; num scilicet probata sint signa & indicia, unde præsumptio copulæ constitui possit: si enim convincimus, nec id probatum esse, nihil supererit, unde vel dubitari possit de victoria prædicti Rei. Proponit Aërix duos accubitus; sed ita, ut inde satis evidenter colligi non possit: num confiteatur in ijs copulam carnalem intervenisse; dicens se cum illo dormivisse, seu requiem sumpsisse, de coitu nihil aperte dicens; ne tunc quidem, quando per Reum in progressu litis ei hoc aperte obiectum fuisset, quod nusquam fateretur aut allegaverit se à Reo cognitam: hoc tantum postea dicendo, quod Reus ei condormierit, utendo verbo *beslaepen*, hoc est, *condormire*, uti etiam magis verosimile est copulam non intervenisse; ne ex præsentia aliorum Cynicum aliquid, vel idem quod de Crate & Hipparchia, retulit Laertius, hic admitti debeat. De priore accubitu, quem in domo Rodolphi R. Aërix contigisse proponit, nemo testium quicquam deponit, extatq; de eo sola Rei ingenua confessio, sed quæ Aërix

Conf. Wamel. Tom. II

ci prodelle non potest; ob id, quod sit qualificata & conditionata, ideoque, ut superius deducum est, scindi & pro parte rejici, pro parte acceptari non possit. Fateretur enim Reus se solum quidem cum Aërice sola, lecto incubuisse; sed vestitum cum vestita, non nudum cum nuda, adjacentibus adhuc alijs puellis in vicino planè lecto: ita ut nulla sit præsumptio cynici alicujus concubitus, aut copulæ carnalis. Ut enim copula præsumatur, duo hæc præcipue requiruntur, solitudo & nuditas, d. c. *Luteri*; neque præsumptionibus ex remotis indicijs indultum est: præsertim in paulò majore libertate & pudicitia constantia Teutonum & Germanorum, in quibus hæc adolescentum ac puellarum conversatio citra turpis rei præsumptionem, non improbat; cum apud Italos etiam solum osculum non levem præsumptionem faciat, l. i. & ibi dd. c. *De donat propter nupt.* Ad quem usum & observationem si respexissent, qui dictæ sententiæ auctores fuerunt, præsumptioni copulæ minus proculdubio attribuerent.

Similis est confessio Rei de posteriore accubitu in domo matris suæ. Et quamvis præfata Gertrudis deponat, in eo concubitu Reum nudum cum Aërice nudâ in lecto iacuisse; nulla tamen est ei adhibenda fides; tum quod ejus depositioni repugnet testimonium Joannæ B. quæ pro parte Rei producta deponit, Aëricem & dictam Gertrudem vestitas lecto Rei inhiis, eique ita adiacuisse; tum & præcipue quod singularis & unica sit, fidem ob id in hac præsertim gravi matrimoniali causa, nulla ratione merita, quantumcumque ejus conditionem esset Aërix, l. *Iurisperandi c. de testib. ** Neque ad sustinendum ejus testimonium quicquam facit, quod pro parte Rei quoque sit producta & testificata: nam quamvis verum sit, eum, qui in eadem causa testem aliquem produxit, non posse contra illius personam obijcere, & objectione ex conditione personæ, illius depositionem elevare aut minuire, quia illum semel approbavit, l. *Si quis testib. c. eod. potest tamen adversus illius dicta excipere, & ijs fidem detrachere, Angel. in §. si vero dicatur versic. ille vero qui producit, in verb. Sed contra dictum suum in Autbent. de testib. Thomas Grammat. decis. 34. nu. 12. Vitium autem singularitatis respicit dictum testis, non ejus personam: cum nec præclarus curiæ honor, d. l. *Iurisperandi in fine*, nec Præsidialis, c. *Licet ex quadam de testib. imò nec Cardinalatus dignitas, lason in l. Admonendi in 2. lectura nu. 175. de iurjur. à vitio singularitatis excuset: ** Unde etiam sit, quod sine objectione partis, Iudex non possit unico testi fidem adhibere, d. l. *Iurisperand. ** Cum ergo huic testi obstat vitium singularitatis, & præterea contrarietas ex depositione dictæ Joannæ, quæ deponit aliquot horis se cum candela fuisse præsentem, & tamen non vidisse, quod Aërix aut Gertrudis se vestibus exuerit; quod Gertrudis factum esse dicit paulò post, quàm vestitæ lecto incubuisset; nulla prorsus ei fides, ad semiplenam probationem constituendam, attribui potest; nec in contrarietate hac, quamvis pro matrimonio statur, fides adhiberi: quia singularis est, & pro matrimonio clandestinè contracto deponit.*

De Sponsalibus & matrim.

SUMMARIUM.

Matrimonium sine proprio Parocho.

1. Constitutio nova Papa statim à die publicationis Romae facta ligat.
2. 36. 42. Necessitas facit licitum quod alias per se est illicitum.
3. Missa quando celebrari possit in loco prohibito.
4. 37. Banna seu proclamationes ante solemnizationem matrimonij quando omitti possint.
5. Claustrum vitium quando committatur.
6. Geminationis & reiterationis potestas.
7. 33. 35. 41. Constitutio nova, quae tempus ascriptum habet, quando obliget non facta publicatione in provincia.
8. Exciens quando censeatur fateri intentionem adversarij.
9. Pater pro filia in causa matrimonij testificatur.
10. Mandatum ante illius suspensionem non obligat.
11. Actus praecedens ex sequente intelligitur.
12. Amici & familiaris testis testimonium quando valeat.
13. Testis quando quis esse non possit ob imperitiam idiotiam.
14. Testimonia adversario subiacens, causam meritis amittit.
15. Testimonia inter se diversa, vel contraria, non sunt capianda sed concilianda.
16. Instrumentum publicum adferri probatum probationem.
17. Testis instrumentarius diffidit reprobatum quam indicium.
18. 23. Matrimonium quibus verbis contrahatur.
19. Subsignatio quando pro approbatione sit.
20. Confessio superat omne genus probationis.
21. Confiteri censeatur qui respondere detrectat.
22. Scriptura alicuius quomodo probetur.
24. Matrimonium in lecto agitur an contrahatur.
25. 32. Matrimonium clandestinum an valeat.
26. 28. 30. Matrimonium metu contractum quando non teneat.
27. Metus quomodo probetur.
29. Testis per producentem quando reprobat possit.
31. Metus verum debitum solvens non repetit solutum.
34. Decreti irritantis vis & potestas.
38. Parochus proprius quis sit.
39. Domicilium ubi habere censeatur filium.
40. Parochianus alicuius loci quomodo quis efficiatur.

CONSILIUM DXXIX.

PROPOSITUM in facto, quod Martinus Ribera Hispanus, & Hester Sainct-Victor in Regno Anglie in Parochia de Lacobritz Wittoniensis diocesis, in praesentia Notariorum publici, & Ioannis Baptistae S. dictae Hesteris patris, ac Alonsi B. testium ad hoc vocatorum, animo contrahendi matrimonium, sequentia verba protulerint Hispanica lingua; videlicet dictus Martinus hec ad dictam Hesterem: Ego Martinus R. accipio Hesterem S. pro mea sponsa. & uxore ex hoc die in antea pro tota mea vita, eoque sine ei do meam veram fidem. Et dicta Hester verba ad praedictum Martinum dirigendo dixit. Ego Hester S. accipio Martinum R. pro meo sponso & marito ex hoc die in antea pro tota mea vita & super eo do ipsi meam veram fidem. Quae formalia verba in

deponit. Deinde hoc quoque considerandum, hanc testem nihil de copula deponere (uti etiam verosimile non est, ea praesente illam intervenisse) sed tantum hoc addere, quod mane usque ad quartam vel quintam ibi cum Aetrice permanserit, & tunc Aetricem cum Reo solam nudamque reliquerit; aliquid temporis momentum constituens, quo copula intervenire potuisset: in quo sibi utcumque contrariam habet Aetricis propriam allegationem, qua constitetur, se etiam hora quinta mane, relicto Actore abiisse: quod verisimilimum est factum esse, non distinctis vicibus, sed conjunctim abiisse Aetricem cum Gertrude, quam sibi comitem aliverat, & cum qua Reum à cena domum revertentem in angulo plateae deducendi causa exspectaverat: ut non sit verosimile, Aetricem eo tempore in densis adhuc tenebris, quales ea hora solent esse mense Decembri, sine sua comite domum reverti voluisse.

In summa neque temporis ratio, neque rei probabilitas, neque propriae allegationis, qua Aetrix usa est, conditio, ulla ratione admittunt, ut huic familiari testi, huic turpitudini (si vere contigit) operam danti, & se mediatricem, copulatricemque quodammodo constituenti, Decius consil. 133. Viso processu, in hac singularitate credatur. & propter eam Aetrici in prosecutione clandestini matrimonij, iurandum in supplementum probationis deferatur, c. Inter dilectos in fine De fide instrum.

22 l. Qui accusare C. de edendo * Cum regulariter receptum sit, in matrimoniali causa, quia gravis est & suo pondere criminali exaequatur, Gloss. in c. Mulier De iurjurant. ut in defectu plenae probationis non deferatur agenti & matrimonium asserenti iuramentum, etiam si persona honesta sit, quae pro matrimonio stat, Gloss. in c. 1. De consanguin. & affinit. & ibi Abbas, Decius d. consil. 133. Quia in matrimoniali causa non tantum ordinariae, sed plenissimae probationes requiruntur, Decius consil. 163. In causa matrimoniali: praesertim in clandestino ac odioso matrimonio, & ubi ex praesumptionibus agitur. Sic ut quemadmodum ad torturam indicia per singulares testes probata non sufficiunt, Bartol. in l. fin. in fine De questionib. Gloss. l. ult. in verb. vel indicij C. Familia erisc. ita quoque ad copulam praesumendam non sufficiat probatio indicij & argumenti illius per unicum & singularem testem.

23 Neque est quoddam signa adminiculantia ex antecedente & subsequente (uti Aetrix allegat, sed satis non probat) procreatione, ex nummi fractione & datione, ex manus atque osculi porrectione, pro sua intentione fundanda, & delati iuramenti fundamento stabiliendo coarctet: quia sunt signa plane adaphora seu indifferentia, ex quibus purum absolutumque matrimonium inferri non potest. Nam procari est ambire, non concludere matrimonium, Ioan. Bapt. Ferrer. d. consil. 51. nu. 14. & dare anulum aut arram etiam sponsi est de futuro, & magis plerumque, quam mariti, DD. in c. Illud De praesumpt. Hieron. Gratius consil. 2. In praesentia. 64. vol. 2. ut & osculi, & manus porrectio, sponsaliorum de futuro conclusionem, non matrimonij contractum continent, c. 1. De matrim. contracto contra interdict. Ecclesia & ibi DD. Ioan. Bapt. Ferrer. d. consil. 51. nu. 9.